

Васюк К. М., канд. психол. наук, доц.,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ГРАФОЛОГІЇ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ ДІАГНОСТИЦІ БРЕХЛИВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ

Графологічних досліджень на тему детекції брехні надзвичайно мало. Можливо, ця ознака не є суттєво інформативною. Експериментально ми ще не перевіряли надійність цих ознак, тому в цій роботі наведемо лише теоретичні викладки зазначеного питання. Проблеми детекції брехні за допомогою почерку найкраще висвітлені у працях Є. Ісаєвої, Ю. Чернова і С. Тараненко [1; 4]. Враховуючи те, що за допомогою почерку аналізують сталі риси характеру, то діагностується не сам факт брехні, а схильність до неї в індивіда. Нижче наведемо ключові риси особистості, які в сукупності створюють тип особистості, схильної до брехні. Зазначимо, що як і в інших випадках, це лише можливі ознаки, і ймовірність зростає зі збільшенням кількості цих ознак:

1. Багата уява – про неї свідчать незвичайна форма букв, великі нижні петлі.
2. Лицемірство, відчуженість – про це свідчать криві літери, дуже нерозбірливі, дописування елементів букв.
3. Хитрість і підступність – надмірний загин нижніх петель вліво, постійна зміна нахилу і натиску, на лицемірство також вказує різний почерк у тексті і підписи.
4. Приховування чогось, прагнення бути кращим – неприродньо рівний і красивий почерк, перевантажений завитками і прикрашаннями, під аркадами букв є завитки.
5. Страх і розбалансоване емоційний стан, що теж може бути додатковим доказом брехні, видаються букви і рядки, що налізають один на один, нестабільність ознак почерку, коли один рядок пишуть з одним нахилом, а другий – з іншим або раптово змінюються написання букв, зникають завитки тощо.
6. Емоційний голод, асоціальні нахили – загострені петельки всередині відкритих літер «п», «т», верхні петлі нечіткі і спотворені, заголовні букви окремо від тексту;
7. Екстравагантність і прагнення бути в центрі уваги – виявляється такому ж нестандартному почерку, великих буквах із завитками, також часто ставляться гачки на початку заголовних букв [2, с. 96].

Про схильність до брехні, на думку графолога П. де Сант-Коломба, свідчать такі риси особистості: жага влади, схильність до ризику, егоїзм, виражені матеріальні потреби, упертість, антисоціальна спрямованість особи, ворожість, лицемірство, які діагностуються за ознаками почерку [3, с. 18].

На нашу думку, з оцінкою за допомогою графологічних ознак треба бути обережним і враховувати їх у сукупності. Е. Чернов підкреслює мінімум 7 ознак, які можуть свідчити хоча б про мінімальну надійність результату [7]. Також діагностика за графологічними ознаками в практиці профайлінгу не дуже поширена, тому що діагносту рідко доводиться аналізувати написаний текст. Як правило, брехню замовляють виявити в безпосередньому спілкуванні. Але в судовій практиці та при діагностиці саме письмового повідомлення цей засіб може виявитися незамінним, тому не варто було б їм повністю нехтувати.

Додатково можна досліджувати також і емоційні стани індивіда. Це схоже на поліграф, тільки заочний.

Нами в лютому–березні 2019 р на базі Донецького національного університету імені Василя Стуса було проведено експериментальне дослідження на виявлення особливостей почерку в різних емоційних станах. Досліджуваним (30 осіб) були запропоновані відеоролики, які викликали певні емоції. Були обрані смуток, страх і радість. Факт зміни емоційного стану, ступінь вираження емоції та вектор емоції діагностувався за допомогою опитування. Також визначалися особливості зміни настрою після перегляду відеоролика. Результати розподілилися так: настрої не змінився в 17 %, у 50 % він змінився на середньому рівні, а у 30 % істотно змінився.

Аналіз ступеня зміни почерку під впливом різних емоційних станів довів, що найбільше на показники почерку впливає емоція печалі, на другому місці – страх. Їх можна виявити за такими ознаками: зміна розміру літер, нахилу вправо або вліво від центральної осі, зміна напрямку рядків вгору, вниз або хвилеподібно, розриви між літерами і між словами, наведення, виправлення і загальна акуратність почерку, загальний обсяг одиниць. Сила натиску в нашому дослідженні не діагностувалася через те, що не спостерігалось ніяких суттєвих його змін в різних емоційних станах і неможливо було його достовірно дослідити.

Результати експериментального дослідження показали, що при переживанні страху відбуваються значні зміни почерку збільшується розмір букв. Традиційно заміряють букву «р». Збільшення розміру букв було значно більше за емоції страху, ніж при емоції печалі (46,7 % досліджуваних).

Другою істотною ознакою є збільшення нахилу вправо (34,4 %). Також відбувається зміщення напрямку рядка від прямої лінії при сприйнятті будь-яких емоційних зрушень (28,6 %). Важливим тут є напрямок руху лінії. При емоції радості напрямок лінії йде вгору, а при переживанні страху або печалі

стає хвилястим. Ці припущення отримали і статистичне підтвердження за допомогою критерію Манна–Уїтні (на рівні статистичної значущості $P \geq 0,05$).

При переживанні негативних емоцій також зменшується відстань між словами, а кількість виправлень незначно, але збільшується. Оже, нам вдалося отримати певний перелік графологічних ознак емоційної дестабілізації індивіда, але вони можуть бути лише додатковими в аналізі брехні, тому що навіть нестабільні емоції ще не будуть однозначно свідчити про те, що людина говорить неправду.

Емоційні реакції не є надійним засобом через те, що частина індивідів їх просто не переживає в акті брехні, а ось певна побудова повідомлення завжди присутня у мовленні. Граматичні конструкції, на нашу думку, є більш інформативними для детекції брехні. І структура фрази при згадці про реальні події повинна відрізнятися від вимислу, нехай і підготовленого, оскільки не спирається на реальний образ ситуації. Хоча допускаємо, що цей прийом підходить і для аналізу письмового повідомлення, але не графологічного, а лінгвістичного, тобто повинні оцінюватися не особливості накреслення ліній при написанні, а граматична побудова самого письмового повідомлення.

Список використаних джерел

1. Алесковский С. Ю., Комиссарова Я. В. Основы графологии. Москва : Юрлитинформ, 2006. 216 с.
2. Гольдберг И. И. Почерк и типы личности. Екатеринбург : У-Фактория, 2008. 191 с.
3. Гуревич Л. Характер и почерк. Размышления о графологии. *Знание – сила*. 1975. Вып. 2. С. 15–17.
4. Зуев-Инсаров Д. М. Почерк и личность. Москва : Изд-во «СТ», 1993. 369 с.
5. Ищенко Е. П. Поговорим о графологии. Почерк – зеркало души. Москва : Проспект, 2013. 216 с.
6. Кулганов В. А., Юнацкевич П. И. Метод графологической психодиагностики личности. *Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы*. 1994. Вып. 3. С. 24–39.
7. Обозов Н. Н. О чем расскажет почерк: методическое пособие. СПб : СПбГУ, 1993. 37 с.